

Ini Statia: In naam

De gedichtenbundel van Ini Statia.

Achtergronden

Op de achtergrond van veel Antilliaanse dichters spelen, anders dan bij Europese, verscheidene factoren mee die bepalend zijn voor hun inspiratie: een tropische omgeving, de Creoolse moedertaal en niet te vergeten de koloniale tijd met zijn gecompliceerde en vaak vernederende verhoudingen.

Ook de gedichten van Ini Statia dragen de duidelijke sporen van deze achtergrond, zowel in haar Nederlandse als haar Papiamentstalige gedichten, waarvan de laatstgenoemde in deze bundel de voorgrond voeren. Het is niet te verwonderen dat het eerste, door haar in het Nederlands geschreven gedicht

Bij het lezen van de laatste twee regels van het titelgedicht uit de bundel 'Na nòmber di amor' van Ini Statia ('Tur na nòmber di amor / tur pa alkansá bo / Alles in naam der liefde / alles om je te bereiken) moest ik denken aan een strofe uit het aangrijpende gedicht 'Voor wie dit leest' van Leo Vroman uit 1947: 'Doe deze woorden niet vergeefs ontwaken, zij kunnen zich hun naaktheid niet vergeven; en laat Uw blik hun innigste niet raken, tenzij Gij door de liefde zijt gedreven'. Waarom ik hieraan moest denken? Omdat de poëzie van Ini Statia zo eerlijk is, zo ontwapenend en zo uitnodigend voor lezers die deze eigenschappen hoog in het vaandel hebben staan en, vooral, 'gedreven zijn door liefde'.

DOOR FRED DE HAAS

over haar moedertaal gaat, het Papiaments waarmee ze zich volledig identificeert:

Mijn taal steekt de zee over, vaart en vliegt van het ene eiland naar het andere. De stem van de vrouw die mijn taal draagt voedt haar met zang, gedichten en verhalen, die vol verlangen in me neerdalen. Mijn taal vibreert, vloeit en ontroert; zij luistert, leert, betovert en bemint.

In deze verzen klinkt de onvoorwaardelijke liefde door voor haar Creoolse moedertaal die, eeuwen geleden, door Afrikanen uit de mond van Portugezen werd opgevangen, veranderd en

meegenomen naar de Antilliaanse eilanden waar ze jarenlang door de Nederlandse kolonisator werd verguisd, verbannen op het schoolplein en geduldig moest wachten tot ze eindelijk de functie van een schooltaal kreeg. Helaas voor het Papiaments zorgden politiek en antagonisme ervoor dat het zich op papier moest splitsen in twee schrijfwijzen, een voor Aruba en een andere voor Curaçao en Bonaire. Ini Statia, zelf een Arubaanse, koos, voor de schrijfwijze van Curaçao.

Liefde voor de moedertaal

De verbondenheid van Ini Statia met het Papiaments deelt ze met veel andere dichters. Zo lezen we bij Lucille Berry-Haseth (1937) het volgende:

*Lenga mama
Mi avochinan a forma bo,
Papiamentu,
nan a yaya bo, dorlotá bo
nan a dòrna bo,
krea un dama elegante
orguyoso
tur afó.*

*Schepping van mijn voorouders
ons Papiaments
zij hebben je vertroeteld, opgetuigd,
verwend*

*tot je een hele dame was,
zo trots,
zo elegant,
zo top. En Pierre Lauffer (1920-1981):*

*Mi lenga
Den nesesidat salí
fo'i alma di aventurero,
kultivá na boka di katibu,
a bai drecha su pará
den kuantanan di yaya.*

*Su kantika tin kandela,
su simplesa tin koló.
Ku su wega di palabra
mi por 'nabo su zoyá...*

*Mijn taal
Geboren uit nood,
uit de ziel van avonturiers,
bewerkt in de mond van slaven,
tot volle wasdom gekomen
in de verhalen van de yaya.*

*Zijn melodie heeft vuur,
zijn eenvoud kleur.
met zijn woordendans
kan ik je villen...*

Ook de Arubaanse Olga Orman (1921-2021) nam haar moedertaal in bescherming:

*Mi tabata un djamanta bruto
y mas sla cu mi papiadonan a
haya
mas mi a cuminsa briya riba tres
isla*

De identiteitskaart van Ini Statia op het MIL, 1969-1970. FOTO'S COLLECTIE INI STATIA

*Riba cada un mi a desaroya
Tur hende ta skirbi mi
manera nan ta haya ta bon
Un ta fia di Spaño, otro di Ingles
of di Frances sofistika
Pero milagrosamente tur ta lesa
y compronde mi*

*Ik was een ruwe diamant:
hoe meer slaag mijn sprekers
kregen,
hoe meer ik op drie eilanden begon
te glanzen:
op ieder eiland heb ik me ontwikkeld,
alle mensen schrijven me
zoals ze willen:
de een leent van het Engels, de
ander van het Spaans
of van het chique Frans;
maar als door een wonder kan
iedereen
mij lezen en verstaan.*

Ze hebben zich allemaal uitgesproken voor de kracht, de buigzaamheid en de schoonheid van hun moedertaal.

Het verleden

Sprekend over de cultuur van het Caribisch gebied, blijft het nodig aandacht te besteden aan de rol die afkomst en kleur spelen rond het thema 'identiteit'.

De gekleurde Caribeña/o is, wat identiteit betreft, eeuwen geleden in het Caribisch gebied

der Liefde

van de grond af aan begonnen met het opbouwen van een nieuwe persoonlijkheid.

Toen er miljoenen Afrikanen tussen de zestiende en negentiende eeuw onder dwang naar de Cariben en elders werden gevoerd om op de suiker- en kaoutplantages te gaan werken, zijn zij losgerukt van hun Afrikaanse familie- en stamverbanden, hun cultuur, tradities, gewoonten en talen. Zij moesten het zien te redden met wat zij zich nog van hun oude cultuur konden herinneren en met wat zij tijdens hun verblijf in de nieuwe landen leerden. Zij behielden slechts flarden van hun oude culturen, schiepen nieuwe - Creoolse - talen en imiteerden tot diep in de 20e eeuw zo goed mogelijk het blanke model dat hun werd voorgeleefd en aangeleerd door gouvernement, missie en school, een blank Europees model dat door velen superieur werd geacht en dat daardoor in de psyche van de zwarte mens diepe sporen van vernedering en een bijna onuitroeibaar gevoel van minderwaardigheid zou achterlaten.

Naweeën van de koloniale tijd

De geest van onderwaardering uit de koloniale tijd wordt door Ini Statia met een duidelijk voorbeeld beschreven in het gedicht 'Eko di kolonialidat waarin wordt verteld dat er vaak sprake was van vooroordeel bij de selectie voor een hogere of lagere schoolkeuze, waarbij de leidende gedachte was dat het - gekleurde - kind beter een lagere opleiding zou kunnen volgen, ondanks de hoge cijfers die het had behaald:

*Miedu imponé
ambishon kortá
resignashon silensioso:
eko di kolonialidat
supestimá*

*Ze maken je bang
en je blijft tweederangs.
Maar je zwijgt en berust
en wordt langzaam bewust
van de band met de oude kolonie
(vertaling: FdH)*

De dichter vergelijkt zichzelf met 'een ongedurige vlinder', maar, zoals blijkt, wél een vlinder die stilstaat bij het pijnlijke toneelspel wat voor een zwarte vrouw zich soms gedwongen voelt om onterechte kritiek en discriminerende opmerkingen te ontlopen. Het gedicht 'Zwar-

te vrouw' is niet zonder reden door haar in het Nederlands geschreven:

*Je bent bang
je leed en pijn te laten zien
je bent dan immers gefrustreerd
je bent bang
fel te ageren
je af te zetten
je hebt dan immers complexen...*

Bewustwording

De bewustwording van discriminatie en vernedering neemt toe naarmate de jonge vrouw zich ontwikkelt in het contact met de kille wereld en door confrontatie met de gesloten deuren waar ze tevergeefs op klopt. Rolmodellen verschijnen aan de geestelijke horizon: Fanon, Allende, Mao, feministen. Maar wat moet je ermee als je nog zo jong bent en ziet dat idealen worden geblokkeerd door de al te menselijke zucht naar macht en dominantie?

De dichter is zich bewust van de veranderingen in tijd en sfeer die zich voltrekken in de fysieke omgeving van haar geboorteland Aruba. Het eiland wordt verzwoegen door het massatoerisme en de investeringen in lange rijen hotels die het zicht op de fraaie kust benemen. Herinneringen aan de plaatsen waar de navelstreng van menige Aru-

Ini Statia samen met Elis Juliana en Lucille Berry-Haseth.

baan ligt begraven vervagen met de komst van de moderne tijd:

*Ku mi lombrishi derá
mi isla natal a dispersé
den ilushon di turismo mundial
i ser rubiano puru
a hundi ku e plasenta
den tera di olvido*

*Met mijn begraven navelstreng
verdween mijn geboorte-eiland
in de waan van het wereldtoerisme
en het pure Arubaanse zijn
zonk met de placenta
in de aarde der vergetelheid*

Later, op Curaçao, krijgt een onnozele Amerikaanse toerist een dichterlijk antwoord op zijn vraag naar de betekenis van Boka Tabla, dat voor de dichter het zinnebeeld is van de eeuwigheid (Toerist 1994):

*Boaka Toabla?
Wat is dat?
Het is een ervaring.
En wat ervaar je daar?
De eeuwigheid*

Bedachtzame poëzie

Ini Statia doet zich kennen als een bedachtzame dichter die haar soms felle emoties in bedwang weet te houden door ze op een beschouwende, analytische wijze te beschrijven. We hebben er een paar prachtige erotische gedichten aan te danken (Sera konosi, Henter un bida largu, De stilte voorbij).

Een bescheiden wens

In haar nawoord op het 30-tal gedichten (exclusief de vertalingen in het Papiaments, Engels en Nederlands) spreekt Ini Statia de wens uit dat haar gedichten 'herkenning, kracht, heling en hoop mogen brengen om, ondanks alle hobbels in het leven, met een positieve blik vooruit te blijven kijken'.

Die wens zal zeker in vervulling gaan. Dat geldt voor mij en voor de Creoolse vrouw die ze vergelijkt met de Anglo, de karakteristieke Creoolse bloem:

*Anglo,
Creoolse vrouw,
hecht zich vast aan de grond,
glimt van trots
in de brandende zon,
verbindt en vertakt zich,
leeft voort,
vurig en veerkrachtig,
onaantastbaar.*

Als erbetoon aan de vertalers Lucille Berry-Haseth (naar het Papiaments) en Richenel Ansano (naar het Engels) die zich consciëntieus van hun taak hebben gekwetend en zich daarbij volop gesteund wisten door de verstaanbaarheid en toegankelijkheid van de gedichten van Ini Statia, geef ik hieronder met waardering hun vertalingen weer van de laatste strofe van Anglo:

*Anglo,
muhé krioyo,
ankrá den tera,
ta bria di orguyo
den solo ardiente.
ta konektá i ramifiká,
sigui bibá,
ferviente i resistente,
intokabel*

*Anglo,
Creole woman,
clings to the ground,
glows with pride
in the blazing sun,
connects and branches out,
lives on,
fiery and resilient,
untouchable*

Na nòmber di amor / In naam der liefde / In the Name of Love, Uitgeverij In de Knipscheer, 2022, Haarlem, ISBN 0789493214798

De oma van Ini in haar kruidenierswinkeltje in Nikiboko, Bonaire.

Het oude San Pedro Hospitaal. FOTO BIBLIOTECA NACIONAL ARUBA

Kinta Nini (Huize Nini), vernoemd naar haar grootmoeder Cecilia Antolina.

Ini Statia

Ingrid 'Ini'-Anna Statia (1952) werd geboren op Aruba. In het gedicht 'Nasementu' (Geboorte) beschrijft ze op grappige wijze een 'herinnering' aan haar geboorte in het voormalige San Pedro Hospitaal dat later een verpleeghuis voor ouderen zou worden. In haar vroege jeugd woonde ze met haar familie op Bonaire waar ze een gelukkige tijd had, omringd door kleurrijke en bijzondere familieleden, en met een grote liefde voor haar oma die tot op hoge leeftijd een kruidenierswinkeltje dreef in Nikiboko, een paar kilometer verwijderd van Kralendijk, in een karakteristiek Bonairiaans huis annex winkeltje dat Ini in 2015, ter ere van haar grootmoeder Cecilia Antolina (Nini), 'Kinta Nini' (Huize Nini) heeft genoemd en waarvoor ze een vaste, culturele bestemming voor ogen heeft. Haar peetoom was de bekende 'Aruba Romantica'-dichter Hubert Booi die, naast haar moeder, haar

Ini Statia

belangstelling voor taal en literatuur stimuleerde. Na enkele jaren onderwijs op Bonaire vertrok ze naar Curaçao waar ze verbleef op het Internaat Alverna en studeerde aan het Maria Immaculata Lyceum. Ze beleefde een angstig moment toen ze, per abuis opgesloten in Alverna, via de radio flarden van het nieuws over de sociale onlusten van mei 1969 opving en hoorde dat de leerlingen van de school om veiligheidsredenen naar huis werden gestuurd. Ze schreef hier later een opstel over dat 'om politieke redenen' niet in de schoolkrant werd gepubliceerd. Dat laatste heeft een onuitwisbare indruk op haar gemaakt en verklaart haar latere terughoudendheid voor publicatie. Na het behalen van haar MO-A diploma Nederlands in Groningen gaf zij een paar jaar les in de onder-

bouw van het Colegio Arubano en het MAO op Aruba.

In 1985 haalde zij, eveneens in Groningen, haar eerstegraads bevoegdheid Nederlandse taal en letterkunde en gaf daarna enige jaren les aan het Radulphus College en het MAO op Curaçao.

In 1991 ging zij op Curaçao werken voor de Sede di Papiamentu (Centrum voor het Papiaments), een instelling die later overging in de Stichting voor Taalplanning, de Fundashon pa Planifikashon di Idioma, waarvoor zij tot en met mei 2022 de publicatie van een vijfdelig boekenpakket heeft gecoördineerd.

Het valt buiten het kader van deze bespreking om de talloze, succesvolle culturele activiteiten te beschrijven die Ini Statia heeft ondernomen onder andere ter bevordering van de Papiamentstalige jeugdliteratuur en de ontwikkeling van haar moedertaal, het Papiaments.

Ini Statia en Boy Dap aan het werk voor de FPI (Fundashon pa Planifikashon di Idioma).